

Bonus Nuntium

A Koszta József Múzeum tudományos, muzeológiai, művészeti és művelődési online folyóirata

---

KOSZTA JÓZSEF ÚJRATEMETÉSE

Darók József

Rezümé

Az alföldi festészet egyik legnagyobb alakja volt Koszta József (Brassó, 1861 – Budapest, 1949). Az európai híri művész mégis Szentesen, a város határában találta meg új otthonát, művészete ezen a tájon érett be. A magyar állam az újonnan alapított Kossuth-díjjal 1948-ban ismerte el munkásságát. Végakarata azonban nem teljesülhetett, mivel szentesi földben szeretett volna nyugodni. Neves halottaink kutatása során még 2007-ben a Tájak Korok Múzeumok Koszta Klubjának vezetője, Lantos Imre rájött arra, hogy híres festőművésznünk, Koszta József évtizedekig jeltelen sírban nyugodott a Kerepesi temetőben, míg sírköve a művészcsoportjába került, ahová a szentesi városvezetők jártak –tévesen - koszorúzni. A klub felkutatta és gondozta a sírt, illetve kapcsolatot keresett más szervezetekkel, hogy végleges és méltóságteljes megoldás szülessen. Közben a művész feleségének sírját közel hatvan évvel a halála után fel akarták számolni a szentesi Kálvária temetőben. Ezek a fejlemények indították el az Együtt Szentesért Egyesület, a Koszta Klub és az önkormányzat által kezdeményezett folyamatot, mely két évet vett igénybe. Az első körös elutasítás után második nekifutásra sikerült exhumálni, majd hazaszállítani és végleges nyughelyre helyezni a művészt, immáron feleségével együtt. A város lakossága mintegy 240 ezer forinttal támogatta a temetési ceremóniát, mely 2008. október 25-én zajlott ünnepélyes körülmények között.

Európa formálta, az Alföld vonzotta

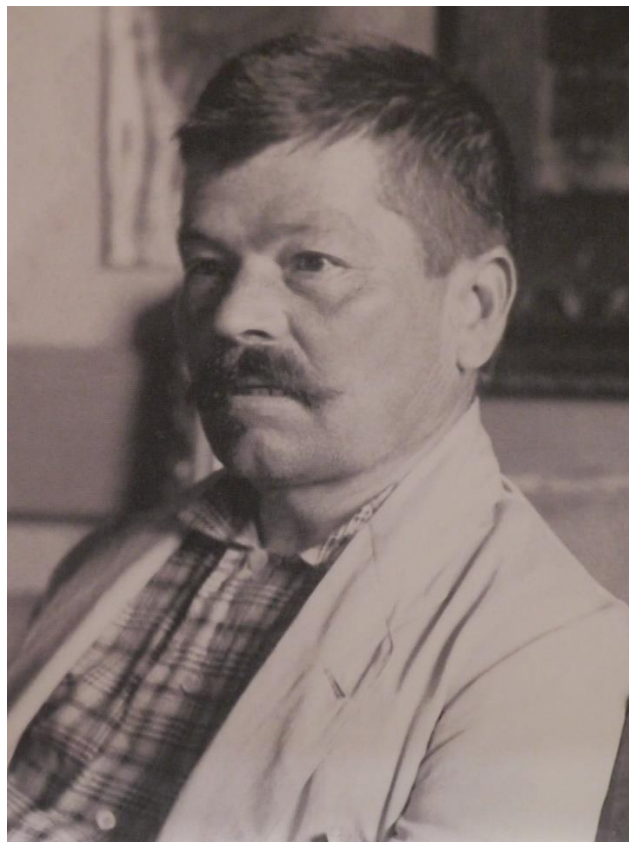
Koszta művésszé válása, európai tanulmányutak

Koszta József (1861–1949) és felesége, Szeifert Anna (1878–1949) sírja Szentesen, a Kálvária Temető díszparcellájában található. Több mint tíz éve már, hogy szentesi földben nyugszanak mindketten, megpihenhetnek annak a tájnak a földjében, mely festőiségével, drámai erejével a művész ihletője volt élete második felében. A magyar Alföld piktúrájának egyik legjelesebb képviselője 70 éve halt meg. A kerek évforduló alkalmat ad arra, hogy a Budapesten elhunyt és eltemetett művész földi maradványai hazahozatalának és feleségével való ünnepélyes újratemetése feldolgozásának szenteljük ezt a dolgozatot. A művész hosszú és rögös úton tért

haza véglegesen, az ehhez vezető első lépést e tanulmány szerzőjének egy újságcikke indította el, s az események beindulása után végigkövette a történéseket.

Miért is érezték sokan szívügyüknek, hogy Kosztának véglegesen haza kell térnie? Mert „Képeinek színereje, delejes hatása – ahogy az életművét többek mellett feldolgozó Szinyei Merse Anna művészettörténész megfogalmazta – ezen a vidéken, Szentés határában, tanyájának magányában formálódott különleges zamatúvá”.¹

Kosztá József az erdélyi Brassóban látta meg a napvilágot, 1861. március 27-én. De hogyan vált az alföldi festészet egyik legnagyobb génusza abból a kisgyerekből, aki az erdélyi táj fényeivel, színeivel, természeti környezetével találkozott először?

Fridrich János: Koszta József műtermében (részlet), fotóreprodukció: KJM

A gyerekkori rajzok, festmények már előrevetítették a művészálmokat, melyek megvalósítására a fiatalember fényképészként kereste meg a pénzügyi forrást. Münchenben kezdett festészeti tanulmányokba, majd Budapesten, a Mintarajziskolában Székely Bertalan, Lotz Károly keze alatt formálódott tehetsége. Olasz, francia, holland tanulmányutak következtek ösztöndíjjal, megfordult Párizsban, melynek hatása visszaköszön képein: ebből az időből maradtak fenn párizsi kirakatot, sőt tengerparti jelenetet megörökítő művei. Fiatal,

szárnyait bontogató művészként bibliai témák felé is fordult. Aki a teljes munkásságát tanulmányozza, bizony megdöbbentő felfedezéseket tehet a művész későbbi témaválasztásainak ismeretében!

Korán jöttek a szakmai sikerek Koszta életében: amit maga is az egyik legnagyobbnak tart, az, hogy 1917-ben az Ernst Múzeumban rendezett csoportos kiállításon két nap leforgása alatt 63 képét vették meg. A rangos eseményről még Szinyei Merse Pál is Koszta-festmény büszke tulajdonosaként távozott. Hazatérők című nagy formátumú alkotásával a nemzetközi szakmára is komoly hatást gyakorolt, első kiemelkedő sikerét aratta vele. Az évek során sok más elismerés mellett az 1929-es barcelonai világkiállítás arany - és bronzérmét is elnyerte. Külföldről hazatérve Nagybányán, majd Szolnokon is meghatározó élmények érték művészkörökben, magával hozva a plain air festészet és az Alföld iránti felfokozott érdeklődést, tiszteletet. Alföldi vándorlásának vége egyúttal a művészi kiteljesedést is elhozta Koszta munkásságában. Az 1910-es évek elején már befutott művészként érkezett Szentesre, s azonnal rátalált egy műteremre, ahol rövidesen berendezkedett. A kitüntetett figyelem, a díjak háttérében vidéki visszavonultságban alkotott a „zsémbes festő”. Akik emlékeket őriztek róla, bizony így, nem a leghízelgőbb jelzővel illették a szívében a székelyek konokságát is elhozó embert.

Ha azonban belegondolunk, a kettő kiegészíti egymást, és egymás nélkül nem létezne: nincsenek a díjak, nincsenek szakmai szuperlatívuszok, ha Koszta nem ezen a helyen, a képein megjelenő alakok közelében él. Képeinek karakterét meghatározta a táj, a benne élő és munkálkodó ember, a drámaiság, a színek birodalmát jelentő tanya, ahogyan a paletta mellől Koszta megfigyelte.

Szentes művészeti élete a 20. század első felében

Koszta József szentesi tevékenysége kezdetén a városban már a művészet több területén pezsgő élet működött. Virágzott a történelmi festészet, tehetséges alkotókkal, ahogyan az egyéniségek megjelentek a szobrászat terén is, de a színjátszás nagy alakjai között is találhattunk már addigra néhány jeles személyt.

A város képzőművészeti életében a kiegyezést követő évtizedek és a polgárosodás hozott új lendületet. A művelt réteg a művészeti irányzatok értőjévé, nemegyszer gyakorlójává vált, de kezdett elterjedni a művészek anyagi támogatása is.

Míg a városháza falait a város által felkért neves kortárs festők műveiből egy történelmi arcképcsarnok díszítette, addig a vagyonos, jómódú szentesi családok országos hírv mesterek

műveit tették lakásuk kiemelt helyeire. A műértő és mecénásként fellépő közéleti emberek között említhetjük dr. Csergő Károly alispánt, dr. Nagy Sándor főispánt, de műgyűjtő volt a Cserna, a Zsoldos, a Mátéffy család, s ide sorolható a teljesség igénye nélkül dr. Péter Ernő ügyvéd, dr. Székely Alfréd és dr. Kun Andor orvos és a város ismert fotográfusa, Fridrich János is.

1910-ben jelentős képzőművészeti esemény helyszíne volt a vármegyeháza díszterme: a Nemzeti Szalon első kiállítását tartották Szentesen, melyen a helyi művészek is bemutatkozhattak.

A város képzőművészete a 19. század végére már lehanyagló történeti festészet művelőivel indul, igaz, többen országos hírűvé váltak, főleg ifj. Kiss Bálint (1802–1868) és Hegedűs László (1870–1911) festőművészekről írhatjuk ezt. A történeti festészetet követő időszakot olyan nevek fémjelzik, mint Lakos János Pál (1883–1920), a modern művészetet pedig a keramikus Jakó Géza (1886–1943), a festő Zolnay Géza (1886–1965), Kovács Károly (1875–1945). Ebbe a miliőbe érkezett Koszta. A szobrászat terén mondhatni világszerte elismertségre tett szert Csúcs Ferenc (1905–1999), országosan ismert volt Koncz Antal (1884–1957), Örkényi Strasser István (1911–1944). Szintén jó hírű grafikus volt Drahos István (1895 – 1968), aki elsősorban ex-libriseiről ismert.

A fényképészet iparágában írta be nevét Szentes történetébe Fridrich János (1874–1959), Edelényből származó fotográfus, azonban a helyi képzőművészek egyik mecénásaként is ismert volt, s nem mellékesen ő maga is rendelkezett festő, rajzoló hajlammal, kifinomult, egyedi látásmóddal. Kosztával munkakapcsolatot ápolt, a festő összes művét üvegnegatívra rögzítette, rendszeresen őt és más alkotókat is ellátott művészi előképekkel.

A múzeumban 2006-tól 2018-ig álló gyűjteményes tárlat mutatott be egy válogatást a helyi alkotók kiemelkedő munkáiból, ez az anyag jelenleg fizikai valójában már nem látogatható, azonban digitális múzeum formájában szó szerint minden részletében megtekinthető, a terem körbefényképezve a legmodernebb technikával a www.netmuzeum.hu oldalon, amelynek köszönhetően a múzeum szándéka szerint sokkal több érdeklődőhöz eljuthat.

„Kenyni muszáj” – Szentes hatása Koszta művészetére

Vége szakadt a nagy, európai tanulmányutaknak, kellett egy hely, ahová haza lehet térni. 1911-et mutatott ekkor a kalendárium. Koszta évek óta kereste, hol telepedhetne le élete párjával, s az Alföldön, de nem Szolnoknál találta meg ezt a helyet, ahogy az várható lett volna. Tovább

kocsizott délnek, s Szentes, egy kis mezőváros határában, a berekháti városrészben akadt rá véletlenül egy műteremnek látszó tanyára. Egyezkedni kezdett a tulajdonossal, méghozzá Szentes korábbi polgármesterével, dr. Lakos Imrével. Az ő öccsének, a tragikusan fiatalon elhunyt Lakos József Pálnak készült a műterem eredetileg, így azonban - mivel az adás-vételt gyorsan nyélbe ütötték - a lehető legjobb kezekbe került. Be is rendezkedett a festő a házban és a hozzá épült műteremben. Pályadíjaknak köszönhetően újra és újra felkerekedett külföldre, legelőször Olaszországba, majd Belgiumba. Aztán komolyan munkához látott, a Múcsarnokban majd az Ernst Múzeumban is sikeres kiállításai voltak.

Közvetlen környezete lett innentől a fő témája. A Berekhát, a putri, a malmos képek, ma már mind mementók – Koszta idejében kiváló „célpontok” voltak festészeti szempontból, mégis, ezt a tájat és sajátosságait egyedül ő vitte vászonra a maga teljességében, szépségében. A témából erőteljes, magas hőfokon izzó alkotások születtek, megteremtve, szépen-lassan kiérlelve az alföldi piktúra egyik jeles képviselőjét. Fokozottabban kezdett foglalkozni a természetben adódó fényhatásokkal. Az erős érzelmi azonosulás is szükségképpen hozzáadódott Koszta egyéni hangú festészetének beéréséhez.

Az 1917-ben az Ernst Múzeumban rendezett csoportos kiállításon élete nagy sikerét élte meg: minden művét eladta. Az év végén a Kukoricatörők című festményével elnyerte az újonnan alapított Wolfner-díjat. 1929-ben arany-és bronzérmeket is nyert a barcelonai világkiállításon. Rangos szakmai elismerések az egyik oldalon, önként vállalt magába zárkózás, elszigeteltség a másik oldalon. A szentesi sajtóban sokáig visszhangtalan maradt Koszta művészi sikerszériája, miközben országos lapok munkatársai látogatták meg tanyáján. A fővárosi képtárak és művészvilág annak ellenére befogadta, hogy egyre inkább eltávolodott attól a miliőtől, külsőségekben és gondolatvilágában is mind inkább vidéki gazdára kezdett hasonlítani, fejkendős feleségével. Ő pedig újságírói kérdésekre meg is válaszolta, miért választotta otthonául a szentesi vidéket a zajos fővárossal szemben. „A tanya az más... Az az én világom. Az a színek birodalma. De itt csak falak vannak... És emberek.”

„Csak itt érzem magam jól. És csak itt tudok igazán dolgozni. Annyira magáévá tett és áthasonított a magyar föld varázsa, hogy talán élni se tudnék már nélküle és képeim, amelyeket itt alkottam, talán a magyar tájhangulat kifejező erejével képesek annyira hatni, mint azt a külföldi elismerésekből látom. S hogy speciálisan miért lakom épen Szentesen, arra csak azt mondhatom, hogy ez az a táj, mely leginkább és legegységesebben viseli magán a magyar fajiságot, a magyar táj jellegzetességeit.”²

A szentesi emlékezet, az anekdoták szinte kivétel nélkül a mogorva, már-már antiszociális emberként hozzák elénk alakját, az ízig-vérig székelly embert, aki azonban szívesen ücsörgött a

Petőfi Szálló kávéházi asztalainál, beszélgetett a fiatalokkal, sok művelt emberrel volt módja találkozni, de a fizikai és lelki kielégülést a festés jelentette számára. „...ami a fő, pingálhat az ember 'bis zur Bewusstlosigkeit' (ájulásig)!”³ Az életét a festés jelentette, belső szükségletét a maga módján így fogalmazta meg: „Kenyni muszáj!”⁴ A szabadban, természet után festő Koszta a Szentés környékén élő, kemény fizikai munkát végző emberek felmagasztosított ábrázolásával ért el művészete kiteljesedéséhez.

Fridrich János: Koszta József a szabadban fest (háttérben Annuska), fotóreprodukció: KJM

Annuska, a múzsa

A Koszta házaspár élete és halála

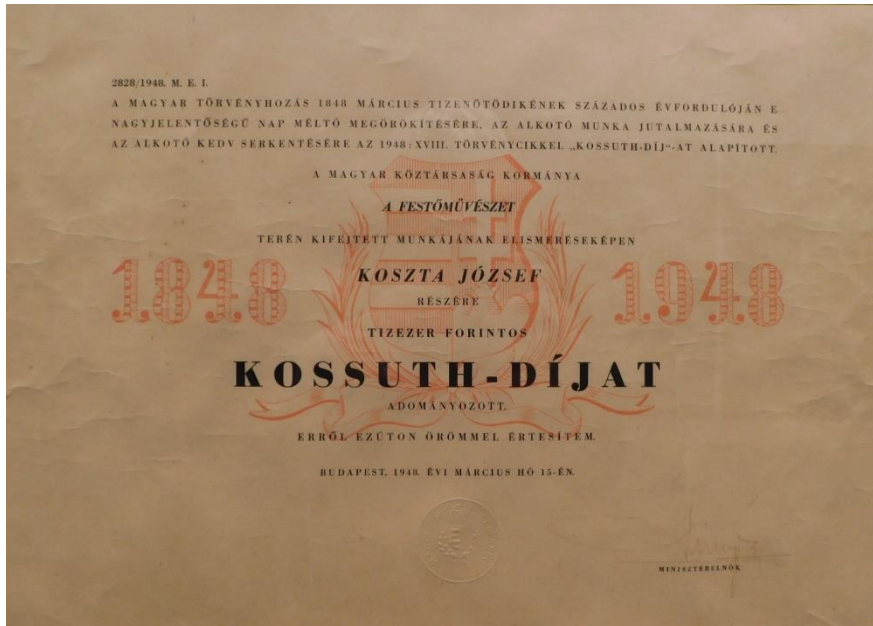
Azt írhatnánk, Koszta haláláig hű társa volt Szeifert Anna, a bajai erdész lánya, aki 17 éves volt megismerkedésükkor, épp feleannyi, mint a festő. Ez a megállapítás minden bizonnyal helytálló is lett volna, azonban a feleség néhány hónappal korábban hunyt el. Mindketten betegeskedtek már. Képekről tudjuk, életük végére a valamikor törékeny alkatú, fitos arcú, jellegzetes apró kontyot viselő lány az évtizedek során teljesen hozzáöregedett Kosztához. A felsorolt külső jegyek az 1899-es Csigabiga című festményen már megjelennek, onnantól visszatérő figurája a Koszta-képeknek. A festő művészetének egy sajátos irányvonalát képzik az Annuskáról készült

művek. Lírai alkotások ezek, melyek nem a hagyományos értelemben vett portrék, a címadások is ezt tükrözik, inkább hangulatok, lelkeségek kifejezői. Annuska a legtöbb képen profilból szerepel, de a Gondokba merült című festményen szemből látjuk. Szép példája még mester és műzsája intim kapcsolatának az Annuska, hajában virággal, az Annuska tükör előtt virággal (mindkettő 1910 körül), a Nő a tájban (1907 körül), de kontúrja ismerős a művész minden olyan képéről, amelyen mezei munkások, kukoricatörők, vízfordó lányok tűnnek fel.

Több évtizede tartó közös életüket 1927. május 30-án házassággal tették hivatalossá. A hű feleség Kosztával tartott külföldi útjaira is, idehaza pedig igyekezett megkönnyíteni a nehéz természetű férje művészi és magánemberi vívódásait. Kosztáék 1922-ben vásárolták a Várfokon lévő tanyát, ahol egészen a 40-es évek közepéig éltek. A teleket viszont sokszor a városban töltötték. 1944 októberében elérte lakóhelyük közelét a második világháború. A városon átvonuló Vörös Hadsereg és a német csapatok között heves összecsapás alakult ki a tiszai átkelőhelyekért. A betegeskedő, idős házaspár kórházba került. A következő év májusában az időközben hadszíntérré változott és lakhatatlanná lett tanyájukról beköltöztek a városba, a Zrínyi utca 2. alatti házba. Koszta a festésből merített erőt. 1948. március 15-én, az újonnan alapított Kossuth-díj első kitüntetettjei között volt a művész, a díj ezüst fokozatát kapta meg. Még abban évben, októberben a Nemzeti Szalonban rendeztek 98 képéből álló kiállítást, egyben életének utolsó szép felvonásaként.

Amerikából került a szentesi múzeumba – dr. Szabó János József korábbi igazgató közvetítésével - Debreczeni József adományaként 2010-ben Koszta Kossuth-díjának, valamint a barcelonai világkiállításon elnyert bronzérmének oklevele. Az adományozó felidézte, hogy annak idején nagybátyja, a város adóügyi osztályának vezetője, dr. Vajda Imre fogadta be a művészt és feleségét a Zrínyi utcai házukba. Koszta egy trágyás talicskán tolta be a városba, amijük maradt. Kosztáék az utca felőli szobát és konyhát bérelték, az udvar felől az akkor érettségiző diák Debreczeni József lakott a családjával, középen pedig Vajdáék. 1956-ban disszidáltak, az említett dokumentumok a családi hagyatékból kerültek elő. Magának a Kossuth-díjnak a hollétéről viszont semmit sem tudott Debreczeni, azt mondta, soha nem látták.

Kossuth-díj oklevele fotó: KJM

Az idős festőművészt már évek óta kínozták gyomorbántalmai. Felesége, aki szintén betegséggel küzdött, 1948 novemberében végrendeletet tett, melyben 20 festményt a Szépművészeti Múzeumra, négyet a szentesi múzeumra kívánt hagyni. Hosszadalmas bonyodalmat, pereskedést is okozott azonban, hogy a következő év február 2-án bekövetkezett halála után Koszta magának akarta fenntartani összes képe tulajdonjogát. Azzal a kitételrel hagyta műveit a városra, hogy halála után itt helyezték őt örök nyugalomra, s a mindenkori polgármester gondoskodjon sírjáról.⁶ „Koszta József, az elhunyt nagy festőművész hátramaradt képeit ideiglenesen a szentesi múzeumban helyezik el. 29 örökértékű festmény maradt hátra Koszta József után s tervbe vették, hogy ezeknek a műveknek méltó elhelyezésére külön Koszta elnevezésű termet létesít a város.”⁷

Koszta a gyógykezelése miatt Budapesten töltötte utolsó napjait, a Korányi Sándor utcai kórházban (ma Semmelweis Egyetem I. sz. Belgyógyászati Klinika) távozott az élők sorából 1949. július 29-én. Tévhit, hogy az akkori városvezetés nem vett részt a szertartáson. Erről tanúskodik egy korabeli újságcikk. „Tegnap temették az Alföld festőjét, az Alföld nagy szerelmesét, Koszta Józsefet. Az egész ország gyászolja nagy halottját s különösen Szentes dolgozóinak áll közel a szívéhez, mert azon kívül, hogy képeihez a témákat innen merítette öreg korának legtöbb idejét is Szentesen töltötte. Szentes dolgozói, mint élőt nagyra becsülték Koszta Józsefet és fájó szívvel búcsúznak tőle temetése alkalmából. A polgármester a város képviseletében Budapestre utazott, hogy részt vegyen a temetésen s elvigye Szentes dolgozóinak búcsú szavát és azt, hogy Koszta József meghalt, de lelke művein keresztül élni

fog továbbra is”.⁸ Koszta feleségét Szentesen temették el, őt pedig a fővárosban, a Kerepesi úti temetőben, de 2008. október 25-e óta közös sírban nyugszanak a szentesi Kálvária temető díszparcellájában, a város díszpolgárai, nagyjai mellett.

Koszta hatása az őt követő nemzedékre

Tokácsli Lajos az a művész, akit személyesen Koszta József indított el a pályáján, s munkássága szorosán magán viseli mestere hatását. Egészen fiatalon elkezdett érdeklődni a festészet iránt, tehetségének hamar híre ment a városban. A döntő lökést a Kosztával történő találkozása jelentette: 1935-ben a fotográfus, és a festőművésszel jó kapcsolatot ápoló Fridrich János társaságában felkereste berekháti műtermében. A mester nem adott azonnal véleményt a fiú rajzait látva, másnap azonban kijelentette, hogy tehetségesnek tartja, ám azt is javasolta neki, hogy még legalább egy évig képezze magát, és csak azután jelentkezzen a főiskolára. Tokácsli mégis megpróbálkozott az Országos Magyar Királyi Képzőművészeti Főiskolán, de sikertelenül. A következő évben viszont már felvételt nyert. A főiskolai évek alatt a nyári szüneteket Szentesen töltötte, kapcsolatot tartva Kosztával is. Az egyik látogatásakor az idős mester azzal búcsúzott: „Fiatalember, tanuljon meg jól rajzolni, majd én kezébe adom önnek az ecsetet.” Büszkeséggel töltötte el Tokácslit, hogy Koszta a szárnyai alá vette, sőt többször viszonzta is a látogatást a főiskolán.⁹ Tokácsli tanulmányai után hű maradt a városhoz, több önálló tárlatot is rendezett, képeinek témáját is szülővárosa adta. Művészetében Koszta útját járta, kiállított a mesterről elvezett múzeumban is, sőt 1975-ben a Koszta József Emlékérmét is elnyerte.

1997-ben a képviselő-testület Tokácsli Lajosnak ítélte a Szentes Város Díszpolgára címet. Posztumusz újabb elismerés érte 2010-ben: a festőművész születésének 95., halálának 10. évfordulója alkalmából rendezett emlékkiállítás idején a Városi Galéria felvette Tokácsli Lajos nevét.

Tokácsli – és Koszta nyomdokain sok amatőr és művésszé érett festő halad. Közéjük sorolható Bényi László, egy Koszta-monográfia szerzője is. A helybeliek sorában a Tokácslit mesterének valló Bíró Jenő (1937-2012), illetve Berkecz István (1944) a kiváló példája annak, hogyan lehet a kései utódoknak vászonra vinniük Koszta szellemiségét, sőt, utóbbi, a festőművész és dekoratőr több grafikát is készített már Koszta ihletésére, megörökítette műtermét, rajzolt Koszta-ex librist, és nem mellesleg a múzeum emblémáját is ő tervezte. Kosztát tartják továbbá mintaképüknek a Tokácsli Lajos Képzőművészeti Kör tagjai is, de a Paletta Alkotókör tagjaira is erős hatást gyakorolt realista stílusa. Szinte nincs olyan a

festészetet különböző szinteken művelő ember Szentesen, aki számára ne Koszta lenne a „kályha”.

Koszta József szellemi örökségének ápolása

Koszta Józsefnek kultusza alakult ki a tájon, ahol egy kicsit túl élete delén otthonra talált. A művész szelleme tovább él, mélyre gyökerezik, el nem idegeníthető többé a szentesi kultúrától.

„Munkássága lényegét tekintve összhangban áll azzal az európai kultúrában egyre erősödő törekvéssel, amely egy-egy táj értékeinek megbecsülését és továbbéltetését tűzte ki céljául. Ezáltal a huszadik századi művészet általánossá vált univerzalizmusa mellett a helyi értékek újrafelfedezésével kívánják gazdagítani az egyetemes művészetet. A kortárs szellemi életben regionalizmusként foglalják össze az ezirányú törekvéseket” – fejtette ki Dömötör János művészettörténész.¹⁰ A kulcsszó, amit keresünk tehát a helyi identitás erősítése, a helyi értékek megőrzése, egyfajta lokalitás. Koszta művészetét a szentesiek a magukénak akarják tudni, ennek kifejezésre juttatására számos kézzelfogható és elméleti példát egyaránt találunk.

Kultuszát, megbecsültségét jelzi, hogy a városban utcát is neveztek el róla, egy általános iskola és a múzeum is a nevét viseli. A Koszta József utca a város északi részén található, a Kossuth Lajos utcát és az Attila utat köti össze, régen itt vásártér működött. Annak a déli részén létesült házsort 1962-ben nevezték el a művészlől. A szomszédos utcában, egykori lakhelyén emléktáblát helyeztek el 1969-ben (Zrínyi utca 2.), nem messze onnan, a városi könyvtár előtti kis téren domborműves alkotás is őrzi emlékét (Borsos Miklós, 1969).

A Szentes Kertváros nevű városrészében lévő általános iskola (Köztársaság utcai Ált. Isk.) az 1992-93-as tanévben vette fel Koszta József nevét. Az intézményben kialakítottak egy Koszta-emléksarkot, valamint az évente megrendezett Koszta-festőversennyel is őrzik a névadó emlékét.

A város múzeuma 1951 óta viseli a Kossuth-díjas festőművész nevét. A hagyatékából összeállított első állandó kiállítását 1965-től láthatta a közönség, még a József Attila utcai épületben. Az 1974-es, újabb állandó tárlatot Szuromi Pál művészettörténész rendezte, ennek helyszíne már a Széchenyi-ligeti épületben volt. 2006-ban a múzeum a volt megyeházára költözött, az emeleten kialakított kiállítótérben kapott helyet az újabb állandó Koszta-tárlat, Hornyik Sándor rendezésében. A jellegzetes, sötétzöld falú teremben 26 alkotását állították ki, A szentesi táj Koszta ecsetjével címmel.

Állandó Koszta-kiállítás a Koszta József Múzeumban, fotó: KJM

2015-ben újult meg a tárlat, 31 alkotással. Akik már számtalanszor látták, azok számára is új megvilágításba helyezi a festőművész képeit a felújított állandó kiállítás. A zöld falú Koszta-teremben egy évvel korábban az alföldi piktúra másik jeles alkotója, Tornyai János mutatkozott be a szentesi közönségnek, s a Tornyai-tárlat időszakában elképzelés született arról, hogy megújult formában, új felfogásban térjen vissza a helybeliek kedvelt művésze. Új falszínt is kerestek: a mályvából induló, a fekete fokozatos csökkentésével elért terrakotta árnyalat a lehető legjobb megoldásnak tűnt. Ezen a felületen igazán élnek a képek. Sipos Anna művészettörténész új koncepciót valósított meg a falakon. Egyrészt addig raktáron lévő Koszta-képek kerültek kiállításra, valamint két alkotást kapott kölcsönbe a múzeum a Magyar Nemzeti Galériából, az egyik a festő anyját ábrázolja. Oda került közvetlenül az apa portréja mellé, mely eddig nem volt része a tárlatnak. Szintúgy újdonság az az életnagyságú rajz, melyet Koszta a pályája elején, valószínűleg az 1890-es években készített. Akkoriban még próbálkozott vallásos témákkal, ezt mutatja ez a Krisztus-ábrázolás is. Az intézmény Koszta-gyűjteménye főleg az érett mester alkotásaiból áll, a megújuló kiállításon nagyobb szerepet kapnak a korai, világosabb színvilágú művei. A tárlat rendezője a képek elrendezésében az alkotó művészi fejlődését igyekezett megjeleníteni, csoportokat képeznek a hasonló ecsetkezeléssel készült festmények, a virágcsendéletek, a tájban dolgozó, nőalakos képek - harangozta be a Szentesi Élet városi hetilap cikke.¹¹

Több nagyszabású időszaki kiállításnak is otthont adott a múzeum: 2006-ban és 2011-ben köz-és magángyűjteményekben lévő képeiből született egy-egy igényes anyag, a látogatók elé tárva rejtőzködő Koszta-képeket is.

Szentes büszkeségének, az alföldi iskola egyik mesterének műveit természetesen más városokban is szerették volna bemutatni, 2014. március 30-án Hódmezővásárhelyen az addigi legteljesebb Koszta-időszaki tárlatot nyitották meg, 150 alkotásának bemutatásával, miniszteri megnyitóval: Balog Zoltán, az emberi erőforrások minisztere ajánlotta az alkotásokat a közönség figyelmébe.

Kecskeméten a Bozsó-gyűjtemény volt a házigazdája Koszta gyűjteményes kiállításának 2013-ban.

A budapesti Várkert Bazárban 2016 tavaszán kísérte komoly érdeklődés Koszta műveit. 2019. január 21-március 31. között a makói József Attila Múzeum rendezett gyűjteményes Koszta-kiállítást. A szentesi múzeum minden esetben műtárgykölcsönzéssel járult hozzá a tárlatok sikeréhez.

Születésének 150. évfordulója évében a 2011-12-es tanévet a múzeum Koszta József emlékének szentelte. Az emlékévben számos programot felsorakoztattak, benne időszaki kiállítással, előadásokkal, kerékpártúrával, múzeumpedagógiai foglalkozásokkal.

A múzeum jelenlegi bejáratánál az idős mester portréja köszönti a látogatót, Gink Károly fotóművész fényképe az utolsó, amely Kosztáról készült.

Gink Károly: Koszta József 88 éves, 1949

Két civil szervezet, a Tájak-Korok-Múzeumok Koszta Klubja, az Együtt Szentesért Egyesület, valamint Szentes Város Önkormányzata közös erőfeszítéseinek köszönhetően a Budapesten elhunyt, és évtizedeken át méltatlan helyen, egy, a nevét viselő sírhelytől távolabb eső sírba temetett Koszta József és felsége, a Szentesen elhantolt Szeifert Anna dízsírhelyet kapott a szentesi Kálvária Sírkertben. Újratemetésükre 2008. október 25-én került sor ünnepélyes keretek között.

Az évtizedekkel ezelőtt leégett várfoki Koszta-tanya helyén 2017-ben a múzeum kialakított egy emlékhelyet, az avatásra közösségi kerékpártúrát szerveztek. Koszta József festményei ma is megtalálhatók számos szentesi lakás falán.

A fejezet végén engedjék meg egy észrevétel, nevezhetjük óhajnak: a Kossuth-díjas festőművésznek méltó helye lenne a Szentesi Települési Értéktárban is. Ez a gyűjtemény az önkormányzat területén fellelhető nemzeti értékek adatait tartalmazza. Jelenleg a következők tartoznak bele: Rózsa Naspolya, a Kálvária-domb és épített környezete, a Széchenyi-liget és épületei, Megyeháza, a Petrák-krónika, a szentesi feketekerámia, a Szentesi Református Eklézsia Históriaja I.-II., a Református Nagytemplom és környezete, Hősök erdeje, Olimpiai

tölgy, Vasúttörténeti Alapítvány Szentesi Motorgarázs Gépészeti Gyűjteménye, Kovács Ivánné népi bútorfestő, népi iparművész zsűrizett alkotásai, Szenyéri Dániel és Zöldi Lászlóné tekerős zenészek.

Tartozott a város ennyivel Kosztának

Kosztá József Kossuth díjas festőművész földi maradványainak hazahozatala és újratemetése

Az újratemetés méltó kegyeleti aktus. Egy közösség, legyen az egy egész ország, vagy akár csak egy csoport, ezáltal is kinyilváníthatja egy személy iránti ragaszkodását, megbecsülését, sőt saját elődei múltbéli hibái korrigálásaként is felfogható. Akkor kerül sor a rehabilitálás ilyen módjára, ha egy közösség úgy ítéli meg, hogy az elhunytat a múltban nem méltóképpen temették el, vagy nem azon a helyen alussza örök álmát, ahol az őt megilletné.¹²

A viharos magyar történelem egyik jellemzője, hogy a legnagyobb temetések zöme újratemetés volt. Tömegek lepték el az utcát II. Rákóczi Ferenc ceremóniáján 1906-ban, a fejedelem csontjait Törökországból hozták haza. Nagy Imre újratemetésén százezrek vettek részt 1989-ben, Mindszenty József szertartásán is tízezrek vettek a bíborostól végső búcsút 1991-ben. Az elhunytak a földből való kiemelésére és újbóli eltemetésénél van példa arra is, amikor valakit teljesen szabályosan, de az indokoltnál szerényebb körülmények között, a megérdemelnél kisebb tisztelettel helyeztek nyugalomba, mint József Attila tetemét Balatonszárszón. Szentesen is hasonló történt, bár Koszta Józsefet a fővárosi Kerepesi temetőben érdemei szerint, egy állami kitüntetésben részesült festőművésznek kijáró helyen temették el. A festő szentesi újratemetése 2008-ban egy szép példája volt az összefogásnak, a lokálpatriotizmusnak.

Hódmezővásárhely nagy művésze, Tornyai János szintén a természetelvű festészet kiemelkedő képviselője volt, és Kosztához hasonlóan őt is a budapesti Kerepesi temetőben helyezték nyugalomra 1936-ban. De még nem örök nyugalomra, mert csak 1985-ben válhatott azzá. A vásárhelyi városi tanács művelődési osztálya 1984-ben kezdeményezte Tornyai hamvainak hazahozatalát. 1985-ben megtörtént az exhumálás, majd Tornyai János és felesége hamvait díszsírhelyben helyezték el a vásárhelyi Kincses temetőben. Máté István szobrászművész készítette a bronzportrés síremléket, amelyet 1986 szeptemberében avattak fel.

Koszta Józsefet élete végére a legmagasabb állami elismeréssel, a Kossuth-díjjal is kitüntették, az állam a tenyerén hordozta. A díj alapításának évében, 1948-ban olyan „társaságba”, az első Kossuth-díjasok közé került, mint többek között Czóbel Béla, Major

Tamás, Bajor Gizi, Illyés Gyula, Ferenczy Béni, de ekkor kapott posztumusz elismerést József Attila és Bartók Béla is. Úgy tűnik, az állam holtában is ragaszkodott Kosztához, hiszen mint az alábbiakban kiderül, körülményes, hosszadalmas volt a hazahozatalának, újratemetésének engedélyeztetése a hivatalos szerveknél.

Kosztáé és felesége újratemetésének története újságcikkekben már publicitást nyert, valamint egy kiadatlan jegyzet formájában Balázs György dolgozta fel, de így összefoglalásban még nem jelent meg.

A szentesi múzeum új helyre, a volt megyeházára költözött 2006-ban, s így az állandó Koszta-kiállítás is megújult az év végére. Ez hosszú idő után újra módot adott cikkezni Kosztáról. Alig egy hónapra rá viszont megjelent egy olyan újságcikk, mely ráirányította a figyelmet egy érdekes, egyben megdöbbentő helyzetre.¹³ Ebből kiderült, a művész nevét tiszteletből felvevő Koszta Klub a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület szentesi tagcsoportja, melynek vezetője, Lantos Imre és társai 2005-2006 folyamán egy, az országos egyesület által kiírt belső pályázaton (Száz éve történt a településünkön) kezdtek dolgozni. Az akkoriban a múzeumban teremőr-pénztárosként munkába álló amatőr helytörténeti kutató és a csoport hasonlóan lelkes tagjai azt kapták feladatul, hogy a város történetéből dolgozzanak fel egy 100 évvel korábbi részletet, ám a kiírók hagytak pár évnyi időbeli csúszást. Lantosék az 1911-ben Szentesen letelepedő Koszta életének feldolgozásába kezdtek bele, nem a művészi, inkább magánemberi oldaláról megközelítve. Az anyaggyűjtés során bukkantak egy internetes írásra, mely szerint a festő síremléke a budapesti Kerepesi temetőben nem ott van, ahová eltemették, s ahová - tévesen - feljárt a város küldöttsége koszorúzni. 1999-ben a Budapesti Negyed című újság őszi száma a Kerepesi temetőről írt, itt felsorolta a temetőben található híres emberek nyughelyét, benne Kosztáéval: 35 parcella. 35-4-1: Koszta József (festőművész) 1861-1949 [1977]. (A 33-1-34. számú sírhelyen temették el, sírköve rossz helyen áll.)¹⁴

A nyomon elindulva 2006 decemberében Lantos Imre felutazott Budapestre, s a temető gondnokságán érdeklődve megtudta, 2005-ben a 35-ös parcellából, temetőrendezés miatt Koszta sírja visszakerült eredeti helyére, azaz a 33-as parcellába. Azonban erről senki sem tudott, a városi küldöttség is minden alkalommal a 35-ösbe járt megemlékezni, míg a holttest egy jeltelen sírban nyugodott. A hír igaznak bizonyult: a 33-as parcellában ráakadtak az eredeti nyugvóhelyre. Feleségével, Szeifert Annával egyazon évben, 1949-ben hunytak el, Annuska azonban a szentesi Kálvária temetőben nyugodott. Annuska sírja is látókörükbe került, s azt borzasztóan elhanyagolt állapotban találták. A klub egyik tagjával, Nagy Zsolttal rendbe tették a feleség sírját.

Az események láncolatát igazából az indította el, hogy dr. Széchenyiné Csergő Judit, a szentesi múzeum munkatársa, akit a városban az egyik leglelkesebb lokálpatriótaként jóformán mindenki ismer, véletlenül megakadályozta a feleség síremlékének felszámolását. Több mint 10 évvel korábban, amikor kiment anyukájához a temetőbe, arra lett figyelmes, hogy a művész feleségének a közelben lévő sírját munkások ássák. Csak közelebb menve látta, hogy nem sírrendezés folyt, ugyanis már a koporsónál tartottak. Mint kiderült, a katolikus egyház eladta a sírhelyet, másnap ott temetni akartak. Rögtön szólt Rózsa Gábor mérnök-muzeológusnak, a helyi értékek buzgó megmentőjének, s villámgyors közbenjárásuknak köszönhetően az egyháznál is belátták tévedésüket, nagy bonyodalmak után visszaállították a feleség sírját. Csergő Jutka Lantos Imrétől értesült a budapesti anomáliáról, így a két helyzet magában hordozta a megoldást: Kosztát haza kell hozni, s a feleségével közösen kell eltemetni. Mivel Jutka az Együtt Szentesért Egyesület vezetőségében is betöltött szerepet, a téma fontossága gyorsan városi szintre emelkedett. Olyannyira, hogy már a 2007. februári testületi ülésen dr. Bácskainé Fazekas Márta, az Együtt Szentesért Egyesület elnöke indítvánnyal élt Koszta József szentesi festőművész földi maradványának hazaszállítására. Ennek során elhangzott, a síremlék és a test hosszú ideig nem egy helyen voltak, a sírkövet visszahelyezték a holttest fölé, de az nem a festők parcellájában van. Rendelkezésre állt a végrendelet, melyből felolvasott. Ebben a művész rendelkezett festményeiről, azok elhelyezéséről. A 7. pontban ingatlant hagyott a város lakóira. A város mindenkori polgármesterére bízta sírjának gondozását is.

Felmerült a Pénzügyi Bizottság ülésén, hogy lehetnek-e leszármazottai. A végrendeletből ítélve már nincs leszármazott, akinek aggálya lehet a végrendelettel kapcsolatosan, állapították meg. A Mécses 2001. Bt. felajánlotta a földi maradványok exhumálás utáni hazaszállítását, újratemetését a feleséggel együtt.

A képviselő-testület 18 igen szavazattal az alábbi határozatot hozta: „Szentes Város Önkormányzata Képviselő-testülete támogatja Koszta József Kossuth-díjas festőművész földi maradványainak hazahozatalát és feleségével együtt a szentesi Kálvária temető dízsírhelyén történő elhelyezését.”¹⁵

Az egyesület, az önkormányzat támogatásával megtette a hivatalos lépéseket, kérelmezték az exhumálást és a földi maradványok kiadatását a kegyeleti bizottságnál, ám elutasításra talált a nemes ügy. „Az egyesület beadványa nyomán az önkormányzat képviselő-testülete elfogadta, majd beadta a kérelmet a kegyeleti bizottsághoz. A közelmúltban kiderült, a bizottság, benne az elnökükkel, Boros Péter volt miniszterelnökkel egyhangúlag elutasította a beadványt, mondván: megfelelő helyen fekszik Koszta József, s csak némi adminisztrációs hiba folytán volt évekig méltatlan helyen, egy félreeső parcellában. Ezt a hibát azonban 2005-

ben korrigálta a temető gondnoksága, akkor halottak napjára áthelyezték eredeti helyére, ahova mindenki abban a tudatban járt koszorúzni, hogy mindig is ott nyugodott a művész.

Kellemetlenül érintette a hír Csergő Juditot, aki két szempontot említ, amiért fontos lett volna, hogy a festő hazakerüljön. Egyrészt, az egész város összefogását lehetett tapasztalni: pénzbeli felajánlások formájában, a temetkezési szolgáltatás ingyenes közreműködésével, és egy kőfaragó mester gránittömb ajándékozásával segítette a nemes célt. Másrészt, a végrendeletben is olvashatjuk, hogy a művész annak fejében hagyta a városra a képeit, földjét, vagyonát, hogy a mindenkori polgármester és a lakók a sírjának megfelelően gondját viselik. Ezért gondolták azt, hogy meg kell adni Kosztának a végső kegyeletet. A tervezett dízsírhelyre, a feleségével együtt hantolták volna el, hogy szeretett városának földjében nyugodhasson. Csergő Judit abban bíz, ha van rá lehetőség, méltányosságot fog kérni az önkormányzat megfelelő dokumentumokkal alátámasztva. A már befizetett pénzadományokról azt mondja, azokat - ha véglegesen meghiúsul a terv - természetesen visszautaltatják a bankkal, mert csak erre a célra használhatják fel. Addig is, várják a bizottság hivatalos indoklását - mely még mindig nincs a kezükben -, s csak azután teszik meg a szükséges lépéseket”- írta a városi hetilap.¹⁶

A kellemetlen hír voltaképpen várható volt, ugyanis a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság nem szokott ilyen ügyekben kedvező elbírálást hozni. Ám volt egy kiút: amennyiben a család kéri a kiadatást, azt nem szokták elutasítani. A megyei napilap munkatársa, Balázi Irén is szívügyének érezte, hogy révbe érjen az újratemetés szándéka. Egy cikkében megosztotta a nyilvánossággal: „.... A szentesiek kérelemmel fordultak az ügyben a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottsághoz. Ez a grémium a kormány tanácsadó-testülete egyhangú szavazással úgy döntött: nem adja ki Koszta maradványait. A kegyeleti bizottság titkára, Radnainé Fogarasi Katalin lapunknak azzal indokolta a döntést, hogy Koszta József nyughelye a nemzeti sírkertben örökös védelem alatt áll. Nemrégiben egymillió forintot költöttek a sírja rendbetételére, amit a szentesiek vitatnak. Kiderült továbbá: önkormányzat kérésének sohasem adtak helyt. Elmondta, ha a család fordul hozzájuk kérelemmel, azt nem szokták elutasítani.

Lapunknak sikerült felkutatni a fővárosban élő Koszta Erzsébetet, a Lux-TeX Kft. ügyvezető igazgatóját. Az ő nagyapja és Koszta József édesapja testvérek voltak. Az igazgatónő azt is tudja, hogy egy utcában laktak Brassóban. Egyébként már felvették a kapcsolatot a család erdélyi tagjaival is. Koszta Erzsébet elmondta, hogy megelégedéssel vennék, ha Szentesen dízsírhelyen nyugodhatna Koszta József a feleségével együtt. Egyébként már a családfát is kutatták, és ha szükséges, dokumentumokat is beszereznek a nemes cél érdekében.”¹⁷

Az újabb nekifutást még komolyabban vették, több okiratot is mellékeltek az új beadványhoz: a Koszta-házaspár végrendeleteit, a családtagok támogató javaslatát, illetve dr. Dömötör János művészettörténész, a Tornyai János Múzeum és a Koszta József Múzeum volt igazgatójának levelét, melyben művészettörténész szemmel vont párhuzamot Hódmezővásárhely festőjének, Tornyainak hazai földben történő elhelyezéséről és a szentesiek ez iránti kérelméről Koszta esetében. Az egyesület kérte a lakosság türelmét, bízva abban, hogy ezúttal a város akaratával megegyező döntés születik.¹⁸

Koszta Erzsébet örömmel értesült a hazahozatal szándékáról, a család támogatását is biztosítva. Mellékeltek a kérelemhez az igazgatónő nagypapájának, Koszta Istvánnak és édesapjának, Koszta Tibornak a korabeli keresztleveleit. Ezekkel igazolták a festőművésszel való rokonságot. A városnak megküldött támogató javaslatot Koszta Erzsébet, valamint az édesanyja, özv. Koszta Tiborné, továbbá az unokahúga, Koszta Cindy írta alá. Ezeket a dokumentumokat és Koszta József végrendeletét is csatolta az önkormányzat a kegyeleti bizottsághoz küldött méltányossági kérelemhez.¹⁹ A bizottság 2007. november 14-i ülésén döntött a szentesiek kérelméről, méghozzá ezúttal pozitív elbírálásban részesítve azt. A tizenegy tagú grémium az új határozat meghozatalakor a festőművész hozzátartozóinak támogató levelét, és Koszta végakarátát vette figyelembe. Egyetlen kikötéssel éltek: Koszta József síremléke nem hozható el a Kerepesi temetőből. A kérelem beadói joggal reménykedtek, s az örömteli hír futótűzként terjedt a városban, a szervezőknek mindenki gratulált, ez is jelezte, a szentesi művészetpárolók és lokálpatrióták nagyon várták a pozitív döntést. Közben arról lehetett hallani, Szirbik Imre polgármester, aki országgyűlési képviselő is volt 2006-2010 között, személyesen is közbenjárt Boross Péternél, a döntést meghozó bizottság elnökénél: odasétált hozzá a Parlamentben, és tolmácsolta a szentesiek nagy vágyát a volt miniszterelnöknek.

Talán ez a kis gesztus is segített, mindenesetre a legnagyobb akadály elhárult, következhetett a két exhumálási eljárás, a festőművész és felesége esetében. Előbbit a Kerepesi temető területén, Annuskáét a szentesi temetőben végezték el 2008 őszének elején, dr. Széchenyiné Csergő Judit, az önkormányzat részéről Mihály Béláné és Lantos Imre jelenlétében.

Kosztá József exhumálása a Kerepesi temetőben, fotó: Lantos Imre

Kosztá József exhumálása a Kerepesi temetőben, fotó: Lantos Imre

Koszta József exhumálása a Kerepesi temetőben, fotó: Lantos Imre

Koszta hazatért

2008 őszére révbe ért a kezdeményezés, mely az előző év eleje óta húzódott. Az Együtt Szentesért Egyesület kezdeményezésére, a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület és az önkormányzat támogatásával sikerült elérni, hogy a város leghíresebb festőművésze, Koszta József a Kerepesi temetőből végleg hazakerülhet. Szentesre szállították földi maradványait. A csongrádi Máté István - Lantos Györgyi házaspárt kérték fel, hogy készítsék el a dízsírhelyre az emlékkövet. A sírkő gránitból készült.

Majd megjelenhetett a meghívó szövege, melyben olvasható volt, hogy a szentesi önkormányzat, az Együtt Szentesért Egyesület és a Tájak-Korok-Múzeumok szentesi szervezete október 25-én, szombaton 10 órára tisztelettel vár mindenkit Koszta József festőművész és felesége, Koszta Józsefné Szeifert Anna újratemetésére. A szentesi Kálvária temetőben beszédet mond Szirbik Imre polgármester, országgyűlési képviselő, közreműködik Mihály Béla, a Horváth Mihály Gimnázium irodalom- és drámai tagozatának és a Koszta József Általános Iskolának a tanulói.

Kosztá József és Szeifert Anna koporsója az újratemetésen, fotó: Lantos Imre

A különleges eseményen sokan személyesen megjelentek, s komoly nyilvánosságot kapott. Az egyházak képviselőiben Kovách Péter református lelkész és Serfőző Levente római katolikus plébános áldotta meg a koporsókat, a művész református, míg felsége katolikus lévén. Részt vett az újratemetésen Koszta több oldalági rokona, a kérelem kedvező elbírálását segítő Koszta Erzsébet és Cindy is. Koszta József és neje, Szeifert Anna illusztris „égi társaságba” került: a drámai tagozatot alapító legendás gimnáziumi tanár, igazgató Bácskai Mihály és Gujdár Sándor, az 1956-ban szentesi városi parancsnoki posztot betöltő díszpolgárok sírja közé, a díszparcellába.²⁰

Egy évvel később, 2009. július 29-én, Koszta József halálának 60. évfordulóján is megemlékeztek az új síremléknél, majd 2018-ban, az újratemetés 10. évfordulóján is ünnepséggel adóztak a város híres művészeinek munkássága előtt.

Kosztá József és Szeifert Anna síremléke a szentesi Kálvária temető díszparcellájában, Máté István és Lantos Györgyi alkotása, fotó: Lantos Imre

A szervezők a sajtón keresztül köszönték meg²¹ azok segítségét, akik munkájukkal vagy anyagi támogatással hozzájárultak az újratemetés megvalósításához, összesen mintegy 240 ezer forint gyűlt össze.²²

Függelék

Beleásta magát Koszta életébe, majd sírjának felkutatásába

Interjú Lantos Imrével

Méltatlan helyen volt évekig Koszta József síremléke, ezt derítették ki az egykori szentesi festőművész életét feldolgozó klub tagjai. A furcsa esetről Lantos Imrét (1965-), a Tájak-Korok-Múzeumok Egyesület (TKME) helybeli klubjának vezetőjét kérdeztük, aki közösség-szervező tevékenységével a város egyik ismert alakja. Aktív a helytörténeti kutatásokban, fényképezőgépével nem hiányozhat egyetlen városi kulturális eseményről, emléktábla-avatásról sem.

A TKME szentesi szervezete már a nevében is a város legjelentősebb, leghíresebb festőművészenek nevét viseli: Koszta Klub. Mint a vezető elmesélte, egy pályázat volt a mozgatórugója, egyszersmind a kezdete egy hosszú procedúrának, de ezt persze akkor még senki nem sejtette.

- Amire senki sem gondolt, vagyis hogy Koszta József máshol nyugszik, hogyan került az ön látókörébe?

- Azt, hogy mélyebben beleástuk magukat az erdélyi születésű, de városunk környékén letelepedett, itt ihletet találó művész életébe, egy, az egyesület által kiírt belső pályázat indokolta. Témája: mi történt a településünkön 100 évvel ezelőtt, viszont hagytak benne nagyobb időmozgást. Társaimmal az 1911-es dátumot választottuk, mivel abban az évben költözött Koszta József a város környéki tanyájára. Úgy gondoltuk, nem a munkásságát dolgozzuk fel, tekintve, hogy festészetéről már sok írásmunka született, számunkra érdekesebb feladatnak tűnt Koszta magánemberként való bemutatása. Anyaggyűjtés közben egy rövid cikket találtunk az interneten, mely szerint Koszta József síremléke a budapesti Kerepesi temetőben nem azon a helyen van, ahová el lett temetve. A 35-ös parcellában volt hosszú évekig, ennek próbáltunk utánanézni. Újabb adatra leltünk: 2005-ben a temető rendezési tervében szerepelt, hogy Koszta sírja visszakerül eredeti helyére, a 33-as parcellába. Azonban nem ide, hanem a 35-öshöz járt fel mindenki koszorúzni, megemlékezni, míg a holttest egy jeltelen sírban nyugodott

- *Az informálódást tett követte?*

- 2006 decemberében felutaztunk utána nézni. A hír igaznak bizonyult: a 33-as parcellában ráakadtunk az eredeti nyugalóhelyre. A temetőgondnokságon sem tudták megmondani a kettősség okát. Tanulságot nem vontunk le, pesti ismerősök révén próbáltuk kideríteni, hogyan alakulhatott ez így. Mindenesetre azt próbáltuk terjeszteni, hogy aki koszorúzni megy, a 33/I-es parcellában kell, hogy keresse Koszta sírját, nem messze Horváth Mihályétól. Azt rosszalottam, hogy a síremléken nincs feltüntetve, hogy Kossuth-díjas, pedig a festőművész az elsők között, 1948-ban kapta meg a rangos kitüntetést. Azért a fővárosban temették el, mert élete utolsó szakaszát már egy ottani szanatóriumban töltötte. Feleségével, Szeifert Annával egyazon évben, 1949-ben hunytak el. Egy tévhitet is szeretnék eloszlatni. Ugyanis Rózsa Gábor azt híresztelte, a város nem vett részt Koszta budapesti temetésén, de egy újságcikkből kiderítettem, hogy Szentes a legmagasabb szinten képviseltette magát.

- *A feleségét, Szeifert Annát viszont Szentesen temették el. Az ő sírjával mi volt a helyzet?*

- Annuska sírja is a látókörünkbe került, s azt borzasztóan elhanyagolt állapotban találtuk a szentesi Kálvária temetőben. A múzeum akkori munkatársa, dr. Széchenyiné Csergő Judit jelezte, hogy egy alkalommal, amikor kiment anyukája sírjához, arra lett figyelmes, a művész feleségének a közelben lévő sírját munkások ássák. Csak közelebb menve látta, hogy nem sírrendezés folyt, ugyanis már a koporsónál tartottak. Mint kiderült, a katolikus egyház eladta a sírhelyet, másnap ott temetni akartak. Rögtön értesítette Rózsa Gábor muzeológust, s a vége az lett, hogy az egyháznál is belátták tévedésüket, nagy bonyodalmak után visszaállították a feleség sírját. Azután sem volt gazdája a sírhelynek, ez is indokolta, egyben előrevetítette az újratemetés és a házaspár közös sírba helyezésének gondolatát.

- *A festő exhumálási eljárásának és újratemetésének egyik kezdeményezőjeként hogyan érintette az, hogy akadályba ütköztek?*

- A nem várt nehézségekről azt gondolom, az erdélyi származású festő épp azért telepedett le ebben az alföldi kisvárosban, mert nyugalomra, magányra vágyott. Ezért sem érttem a bizottságnak a médiában is megjelent indoklását, amivel a Kerepesi temetőben tartják Kosztát, mert hozzájuk semmilyen módon nem kötődik. A kegyeleti bizottság titkárától, Fogarasi Katalintól a Duna Televízióban az hangzott el, hogy üres lenne a temető, ha mindenki hazavinné halottaikat. Nem értem, más település emléket állíthat híres festőjének? Mint ahogy az

is nehezen hihető, hogy azt nyilatkozták le, a temető egymillió forintot áldozott a síremlék rendbetételére.

Szentes, 2019. május

A végakarát szerint cselekedtünk, azt hittük, simán fog menni

Interjú Dr. Széchenyiné Csergő Judittal

Az egyik leglelkesebb lokálpatrióta Szentesen dr. Széchenyiné Csergő Judit. Csergő Károly alispán lányaként 1940-ben született, s bár egészségügyi pályára került, a labor vezetőjeként is dolgozott, a közért való tenni akarás mindig is jellemvonása volt, talán a családi vonal okán. Egyszer azt mondta, ő nem tud kimenni sétálni a Kossuth térre, vagy leülni pihenni, mert mindig akad valami elintézni való, legyen az fontos kulturális ügy vagy ha az állatmenhelyen kell intézni sürgősen valamit. Vezetőségi tagja az Együtt Szentesért Egyesületnek. Évtizedeken át a szentesi múzeum egyik kiállítóhelyének, a Péter Pál Polgárháznak munkatársa volt, s ő gondozta a kórháztörténeti gyűjteményt is. Ő volt az egyik kezdeményezője annak is, hogy hozzák haza Koszta Józsefet.

- Milyen események hatására indult el Koszta hazahozatalának folyamata?

- Lantos Imre, egykori múzeumi munkatársam említette, hogy kutatómunkája után kiderült, Koszta József egy szélső parcellában fekszik, egy jelöletlen sír alatt, s ahová mi jártunk koszorúzni, ott csak a kő van. Egy díszsírhelyre tették át a felírást, mi pedig megnyugodva, hogy milyen szép helyre került, mentünk koszorúzni a múzeumi munkatársakkal. S amikor ezt én megtudtam, hogy ez így történt nagyon sok évtizedig a Kerepesi temetőben, felmerült az a gondolatunk, hogy akkor hozzuk haza. Egy nagyon fontos kritériuma volt az, hogy a végrendelete szerint – ami a múzeumi folyosón ki volt állítva – egyenes ági leszármazottja nem volt, s az is pontosan bele volt foglalva, kire mi mindent hagyott. Az is, hogy a városnak 29 képet adományoz, az is, hogy a szentesi földben szeretne nyugodni. Ez utóbbi olyan lényeges momentum volt, ami alapján elindítottuk a hazahozatalt. Egy civil szervezetnek vagyok a vezetője – Együtt Szentesért – amelyet bevonva, felkerestük az önkormányzatot, mert ez a hazahozatal csak team munkának az eredménye lehetett, hivatalosan és anyagi téren is. A kulturális osztály akkori vezetője, Mihály Béláné szintén mellé állt az ügynek, valamint Szirbik

Imre polgármester. Azt gondoltuk, simán le fog folyni a dolog. Első körben az önkormányzattal írtunk egy hivatalos kikérő levelet a Nemzeti Emlékpark igazgatóságának, hogy ilyen óhajunk van, ami egyezik Koszta József kívánságával. Természetesen erre egy elutasító levelet kaptunk, mivel nyilvánvalóan nagyon ragaszkodtak ahhoz, hogy ott maradjon Koszta József. Kellett a Nemzeti Emlékhely és Kegyeleti Bizottság hozzájárulása is, aminek az elnöke Boross Péter, egykori miniszterelnök volt. Onnan is elutasító választ kaptunk. Ezek után polgármesterünk többekkel személyesen ment el megkérni a kegyeleti bizottságot, hogy engedélyezzék, mert ez egész Szentes városnak a szeretetét, ragaszkodását és óhaját fejezi ki. Még egy akadályt gördítettek, hogy a Koszta rokonok is járuljanak hozzá az újratemetéshez. Sikerült az egyik oldalági leszármazottat megtalálni, akinek családja szintén nagyon örült, megadták az írásbeli engedélyt az újratemetéshez, és ott is voltak, nekik is, nekünk is öröm volt, hogy jelenlétük emelte az ünnepség színvonalát. Balácsi Irén újságíró, akiről szintén szót kell ejteni, hetente, havonta tudósított a fejleményekről, s az ő segítségével sikerült őket megtalálni. Mindezek után megjött az engedély.

- Ezzel megkezdődhetett az érdemi munka?

- Többféle probléma merült fel. Az exhumálásnál nem engedélyezték, hogy a felkért szentesi temetkezési vállalkozó végezze el, hanem ők maguk, mintegy 110 ezer forintért, aminek megint csak egy hivatalos folyamata volt. Ide tartozik az, hogy mivel a civil szervezetnek pénze nem volt, az újságok révén egy gyűjtést indítottunk el, Szentes lakosságának segítségét kértük. Mindenki ingyen járult hozzá az újratemetés lebonyolításához, a temetkezési vállalkozó (Mécses Bt.) vállalta a hazaszállítást és a szertartást. Meg kellett vennünk az ún. csontkoporsót, ez egy körülbelül egy méterszer egy méteres nagyon szép láda. Kettőt kellett beszereznünk, mert az volt a terv, hogy a város által adományozott díszsírhelyre kerül Koszta és a felesége. Tehát felmerültek költségek, amellet, hogy nagyon sokan ingyen végezték munkájukat. Csak megköszönni tudom a lakosoknak azt a lelkesedését, amivel ki kétezer, ki ötezer, ki húszezer forinttal járult hozzá a költségekhez. Az Együtt Szentesért Egyesület bankszámláján teljesen elkülönítve tartottuk ezeket számon az adományokat, hogy el tudjunk vele számolni. Körülbelül 240 ezer forint gyűlt össze, ami példaértékű, és tudtunk belőle fedezni bizonyos költségeket.

- Koszta József mellé szerették volna temetni a feleségét, Annuskát is. Hogyan jött a kettős temetés gondolata?

- A fővárosi exhumálás után került sor a feleség, Szeifert Anna földi maradványainak kihantolására, ez idehaza zajlott. Az a története, hogy itt a Kálvária temetőben a kis templomtól nem messze volt a sírhelye, az én anyukámnak körülbelül 5-10 méterre van onnan a sírja, s igaz, nem vagyok gyakran temetőbe járó, de pont akkor voltam kint, amikor láttam, hogy Kosztáné sírjánál munkások pakolnak. Mivel mi már többször rendbe tettük azt a sírt, hiszen embermagasságú gaz borította, gondoltam, ezek szerint a város rendbe hozatja. Igen ám, de amikor közelebb mentem, akkor látom, hogy teljesen ki van ásva a sír, már a koporsónál tartanak. Megkérdeztem, mi történik, kiderült, másnap temetés lesz, az egyház eladta a sírhelyet, s bár a munkások tudták, kiről van szó, a kapott feladatot el kellett végezniük. Rohantam be a városba, sorban a kulturális osztályra, a múzeumba, az egyházhoz, mindenkinek szóltam. Igaz, nem volt megváltva a sír, de hát Koszta Józsefné sírjáról volt szó! Leállítottuk a sír felszámolását, egy ilyen véletlen folytán. Ez nem az érdemem, ha egy napot kések, vége van Szeifert Anna sírjának. Miután sikerült megmenteni, jött a gondolat, hogy férjével együtt legyenek eltemetve a város által adományozott dízsírhelyen.

- *Hogyan emlékszik vissza a várva-várt eseményre, két éves küzdelem után?*

- Az újratemetés nagyon-nagyon szép volt, méltóságteljes, igazán sokan voltak kint, vettünk száz mécses, kitettük meggyújtva a ravatalozó mellé, majd a koporsókat papok által megáldva indultunk mécsesekkel a kézben a dízsírhely felé, ahol örök nyugalomra helyeztük Koszta Józsefet és feleségét. Ennek már több mint tíz éve, tavaly megemlékeztünk erről a szép eseményről, az is nagyon szépen sikerült, a múzeum részéről is volt egy méltató beszéd, évente viszünk ki koszorúkat, tehát azóta Szentes lakossága, de a szakemberek, a Kosztához közel állók is méltóképpen tudják gondozni a sírt, s örök emléket állítani. A múzeum részéről akkor nem kaptunk támogatást, s még ehhez hozzá tartozik, hogy én nagyon szerettem volna egyrészt fényképeket kitenni a Koszta-terem előtti folyosón, másodsorban pedig Szeifert Annának előkerült az aranygyűrűje, azaz a házassági gyűrű. Ezt természetesen leadtuk, be is lett leltározva, de Koszta József koporsójából tudtunk díszítéseket elhozni Budapestről, azt restaurálni kellene, s kiállítani, hogy fennmaradjanak örökre az emlékek között. Ez nem történt meg, remélem, a róla elnevezett múzeumban egyszer majd látható lesz. Az exhumálás döbbenetes, megrázó volt, de tudtuk, ezt is végig kell csinálni, hiszen a művész végakarátának megfelelően akarunk cselekedni. El kell még azt mondanom, hogy az önkormányzat nagyon gáláns volt, sok pénzzel támogatta a hazahozatalt, a Koszta házaspár méltó helyre kerülését, így például a síremléket vörös márványból csináltatta, a csongrádi Máté házaspár munkájával.

- Köztudomású, hogy Jutka néni nagy-nagy lokálpatrióta. De volt-e esetleg személyes indíttatása Koszta hazahozatalával kapcsolatban?

- Nekem annyi személyes közöm van, hogy amikor 7-8 éves voltam, apukámmal a Zrínyi utcában meglátogattuk Kosztáékat, ahová beköltöztek a tanyáról. Emlékszem az öreg bácsira, a képekre, a festékszagra, nagyon örülök, hogy még személyesen is találkozhattam vele. Annuska 17 évvel fiatalabb volt, mégis hamarabb meghalt. Úgy gondolom, ez tette tönkre az idős, 88 éves Kosztát teljesen, hiszen támasza, gondozója volt. Felvitték egy klinikára gyógyítani, kicsit felerősíteni, de ott aztán meghalt. Logikusnak látszott, hogy a nemzeti sírkertben hírességek között temetik el, így került budapesti temetőbe. Végül összmunka eredményeként haza tudtuk hozni a művészt, hogy a szeretett földben leljen végső nyugalomra.
Szentés, 2019. május

FORRÁSOK:

1. Szinyei Merse Anna: Koszta József főművei köz-és magángyűjteményekben 2006.
2. Koszta József, a magyar piktúra Cincinnátusa, huszadik éve él vidéki tanyáján, in: Nemzeti Újság 1933. január 1.
3. Herman Lipót: Művészek munka közben. Koszta József, in: Pesti Napló, 1932. február 21.
4. Látogatás a legöregebb magyar festőnél. in: Szivárvány, 1948. július 24.
5. Koszta-relikviák Amerikából, Szentesi Élet, 2010. május 14.
6. Megvalósul a végakarát, Szentesi Élet, 2008. október 24.
7. A szentesi múzeumban helyezik el Koszta József műveit (Szentesi Magyar Alföld, 1949. augusztus 5.
8. Szentesi Magyar Alföld 1949. augusztus 3.
9. Labádi Lajos: Szentes város díszpolgárai, 2008.
10. Dömötör János: Koszta József festőművész hagyatéki állandó kiállítása, Koszta József Múzeum, 2002.
11. Koszta – más szemmel, Szentesi Élet 2015. március 13.
12. Dr. Tverdota György: Újratemetések in: Alföld - 58. évf. 5. sz. (2007. május)
13. Koszta sírja nyomában in: Szentesi Élet, 2007. január 5.
14. Budapesti Negyed VII. évf. 3. szám 1999. ősz.
15. Szentes Város Képviselő-testületi ülése 2007. február 23. jegyzőkönyve
16. Koszta marad a Kerepesi temetőben? in: Szentesi Élet, 2008. június 29.
17. A család kéri Koszta újratemetését. (Délvilág), 2008. július 21.
18. Újra Kosztáért. in: Szentesi Élet, 2007. október 12.
19. Szentes nem adja fel in: Délvilág, 2007. október 24.
20. Újratemették Kosztát és feleségét, in: Szentesi Élet, 2008. október 31.
21. Szentesi Élet, 2008. november 7.
22. Koszta tíz éve tért haza véglegesen in: Szentesi Élet, 2018. november 2.

KÉPEK JEGYZÉKE:

1. Fridrich János: Koszta József műtermében (részlet), fotóreprodukció: Koszta József Múzeum (továbbiakban: KJM)
2. Fridrich János: Koszta József a szabadban fest (háttérben Annuska), fotóreprodukció: KJM
3. Kossuth-díj oklevele fotó: KJM
4. -5. 6. kép: Állandó Koszta-kiállítás a Koszta József Múzeumban, fotó: KJM
7. kép: Gink Károly: Koszta József 88 éves, fotóreprodukció: KJM
- 8.-9. -10. kép: Koszta József exhumálása a Kerepesi temetőben, fotó: Lantos Imre
11. kép: Koszta József és Szeifert Anna koporsója az újratemetésen, fotó: Lantos Imre
12. Koszta József és Szeifert Anna síremléke a szentesi Kálvária temető díszparcellájában, Máté István és Lantos Györgyi alkotása, fotó: Lantos Imre

Summary

One of the greatest figures of the Hungarian Great Plain painting was József Koszta (1861 – 1949). The artist was famous across Europe, found his new home even in Szentes, at the border of the town, his art reached maturity at this landscape.

The Hungarian State recognised his work with the newly founded Kossuth-prize in 1948. His last will couldn't come true as he would have liked to rest in the ground of Szentes.

Searching for our significant dead Imre Lantos, leader of the Landscapes- Ages-Museums United's Koszta Club realized that our famous painter. József Koszta had been rested in a grave without signal since some decades in Kerepesi Cemetery, while his tombstone was taken to the artists' place where the leaders of the town went – misinformed - to pay tribute to Koszta.

The club found and treated the grave, and searched connection with other organizations in order to find final and majestic solution. The artist's wife's grave was nearly terminated in Kálvária Cemetery in Szentes. These events started the procession initiated by Koszta Club, Together For Szentes United and the self-government of Szentes. It took two years. Firstly their request was rejected, in the second round they managed to exhume, carry home and settle them to a final rest of place. Now with his loved wife. The people in Szentes supported the funeral ceremony with the amount of 240 000 forints. The re-funeral was organized in ceremonial circumstances on 25th of October in 2008.